

**Etelä-Savon ELY-keskuksen lisäselvityspyyntö rakennus- ja ympäristölautakunnalle,
Laukunkankaan ympäristön tutkimiseksi ja kunnostamiseksi**

RAKYL § 147

Selostus: Lisäselvityspyynnön mukaan:

Lautakunta on edellyttänyt Etelä-Savon ELY-keskukselta toimenpiteitä Laukunkankaan ympäristön perusteelliseksi tutkimiseksi ja kunnostamiseksi. ELY-keskus pyytää lautakuntaa tarkentamaan, onko kyseessä YSL 186 §:n mukainen vireillepano. Mikäli on, pyytää ELYkeskus lautakunnalta edelleen tarkennuksia:

1) Koskeeko vireillepano YSL 135, 137, 175, 176, 180 tai 181 §:n mukaista tilannetta?

2) Missä kohteissa esitetty kunnostusta vaativa paikallinen ”ympäristötuho” lautakunnan näkemyksen mukaan esiintyy?

3) Millä perusteella lautakunta katsoo, että em. kohteissa on tapahtunut YSL 5 § 2 kohdan mukaista ympäristön pilaantumista tai 4 kohdan mukaista terveyshaittaa?

4) ELY-keskus pyytää lisäksi perusteluja sille, että lautakunta pitää Etelä-Savon ELY-keskusta toimivaltaisena viranomaisena Laukunkankaan vanhan kaivosalueen ympäristövaikutusten suhteen.

Mikäli vireillepano koskee useampaa ensimmäisessä kohdassa mainittua tilannetta, pyydetään kukin tilanne perustelemaan erikseen.

Selvitykset pyydetään antamaan 30.11.2021 mennessä.

(Valmistelu: ympäristöpäällikkö Matti Rautiainen, puh. 044 417 4685)

Ympäristöpäällikön esitys:

Lautakunta päättää antaa Etelä-Savon ELY-keskukselle seuraavan lisäselvityksen:

1) Kyseessä on Savonlinnan kaupungin ympäristönsuojeluviranomaisena toimivan rakennus- ja ympäristölautakunnan **aloite** Etelä-Savon ELY-keskukselle.

Lautakunta ei ensisijaisesti tavoittele hallinnollista prosessia aloitteen

käsittämiseksi, vaan ELY-keskuksen saamista käynnistämään lainsäädännön velvoittamat toimenpiteet. Aloitteessa on kyse **valtion valvontaviranomaiselle** kuuluvien määräysten antamisesta ympäristönsuojelulain (1166/2018) 175 ja 176 §:ien tarkoittamassa tilanteessa.

Perustelut:

Laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta (64/1986) 6 §:

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävänä on ympäristönsuojelun valvomiseksi ja edistämiseksi kunnassa mm.:

- antaa lausuntoja sekä tehdä esityksiä ja aloitteita ympäristönsuojeluun liittyvistä asioista muille viranomaisille;

YSL:n 175 §:

Rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaiseminen

Valvontaviranomainen voi:

1) kieltää sitä, joka rikkoo tätä lakia taikka sen nojalla annettua säännöstä tai määräystä, jatkamasta tai toistamasta säännöksen tai määräyksen vastaista menettelyä taikka määrätä asianomaisen täyttämään muulla tavoin velvollisuutensa;

2) määrätä 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla menetellyt palauttamaan ympäristö ennalleen tai poistamaan rikkomuksesta ympäristölle aiheutunut haitta;

3) määrätä toiminnanharjoittajan riittävässä määrin selvittämään toiminnan ympäristövaikutukset, jos on perusteltua aihetta epäillä toiminnasta aiheutuvan tämän lain vastaista ympäristön pilaantumista.

Luvanvaraisen ja ilmoituksenvaraisen toiminnan osalta määräyksen antaa valtion valvontaviranomainen, jos ympäristöluvan myöntää tai ilmoituspäätöksen antaa valtion ympäristölupaviranomainen, ja muutoin kunnan ympäristönsuojeluviranomainen.

Jos määräys koskee luvanvaraista toimintaa, jonka lupa-asia on käsiteltävä 47 §:n mukaisesti yhteiskäsittelyssä, määräys annetaan siten kuin hallintopakkoasiasta säädetään vesilain 14 luvussa. Jos määräys koskee ainoastaan tässä laissa tai sen nojalla säädetyn velvoitteen noudattamista, se annetaan kuitenkin tämän lain mukaisesti.

Määräystä ei voida antaa välittömästi 11 ja 20 §:ssä säädetyn täytäntöönpanemiseksi.

YSL:n 176 §:

Määräys vesistön merkittävän pilaantumisen ja luontovahingon korjaamiseksi

*Jos 175 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun rikkomuksen tai laiminlyönnin seurauksena aiheutuu merkittävää vesistön pilaantumista tai luonnonsuojelulain 5 a §:ssä tarkoitettu luontovahinko, on sen lisäksi, mitä tämän lain 175 §:ssä säädetään, **valtion valvontaviranomaisen määrättävä toiminnanharjoittaja** ryhtymään eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin.*

Jos vesistön merkittävä pilaantuminen tai luontovahinko on aiheutunut onnettomuuden tai muun ennakoimattoman syyn seurauksena, on valtion valvontaviranomaisen määrättävä vahingon aiheuttanut toiminnanharjoittaja eräiden ympäristölle aiheutuneiden vahinkojen korjaamisesta annetussa laissa tarkoitettuihin korjaaviin toimenpiteisiin.

2) ja 3) Lautakunta on pöytäkirjassaan 25.8.2021 § 125 yksiselitteisesti osoittanut, että missä ympäristötuhoa on syntynyt ja millä perusteella kohteissa on tapahtunut YSL 5 § 2 kohdan mukaista ympäristön pilaantumista. Pöytäkirjan mukaan (**kunnostusta vaativat kohteet lihavoituna** ja pilaantumisen perusteet alleviivattuna):

Paikalliset asukkaat ovat olleet yhteydessä ympäristöpäällikköön **Särkijärven suuntaan** vuotavista malmirikastamon hiekkajätealtaan jätevesistä. Kaivosyhtiöllä ei ollut silloisen vesioikeuden ja vesiylioikeuden lupaa johtaa jätevesiä Särkijärven suuntaan. Paikallisten asukkaiden mukaan jätealtaan jätevesiä pääsee **myös itään Sakastinpuron suuntaan**. Ympäristöpäällikkö ei ole tätä suuntaa selvittänyt vielä.

Ympäristöpäällikkö otti 16.6.2021 ojavesi- ja lietenäytteet (kirkkaan keltaisesta lietteestä), jota on valunut jätealtaasta tiepenkereen läpi **kahteen Särkijärven suuntaan johtavaan painanteeseen**. Paikallisten asukkaiden mukaan kaivosyhtiö on toimintansa aikana ojittanut painanteet Särkijärveen. Rambollin tekemien analyysien tulosten mukaan vesinäytteissä oli rikkiä huikeat 1600000 ja 1300000 ug/l, sulfaattia (SO₄) 5300 ja 4100 mg/l (eli 5300000 ja 4100000 ug/l). Vesinäytteiden pH oli 3,2 ja 3,0; sähkönjohtavuus 6100 ja 5000 uS/m ja nikkelipitoisuus 1100 ja 470 ug/l. Vesinäytteiden analyysitulokset ovat esityslistaliitteenä E.

Lietenäytteiden analyysitulosten mukaan lietteessä oli rikkiä 110000 ja 55000 mg/kg kuiva-ainetta ja rautaa 310000 ja 160000 mg/kg ka. Toisessa näytteessä nikkeliä oli 8,8 mg/kg ka (eli 8800 ug/kg ka). Lie-

tenäytteiden analyysitulokset ovat esityslistaliitteenä F.

Ramboll otti **Särkijärvestä** vesinäytteet 3.8.2021. Näytteiden analyysitulosten mukaan veden pH oli välillä 4,6 - 5,2 (alin jätealtaan alapuolisista painanteista johtavan ojaston edustalla), sähkönjohtavuus 420 - 440 uS/m, sulfaattia (SO₄) 190 - 200 mg/l (eli 190 000 - 200 000 ug/l), nikkeliä 30 - 35 ug/l ja sameus 0,39 - 0,72 NTU. Särkijärven vesinäytteiden analyysitulokset ovat esityslistaliitteenä G.

Särkijärven vesi on kristallin kirkasta, kun rikastamon jätealtaasta järveen päätyvät erittäin happamat valumavedet saostavat kaiken humuksen. Järven pohjan lietepatjan yläpuolella olevat kivet näkyvät vedessä turkoosin värisinä, kuten tunturijärvissä.

Tietävästi ELY-keskuksen toimesta muutama vuosi sitten on Särkijärvestä otettu vesinäytteitä, jossa analyysitulosten mukaan veden pH oli 5. Tämä tulos ei kuitenkaan ole johtanut toimenpiteisiin kaivostöiminnan ympäristövaikutuksista seurantavastuussa olevassa ELY:ssä, vaikka tiedetään, etteivät **kalat pysty elämään näin happamassa vedessä – tuskin mitkään pohjaeläimetkään.**

Lisäksi esityslistan 22.9.2021 § 146 mukaan:

Ympäristönsuojelupalvelujen toimeksiannosta Ramboll Finland Oy otti **Särkijärven pohjasedimentin** pintakerroksesta 0 - 30 cm 26.8.2021 kokoomanäytteen, joka koostui kolmesta eri paikasta järveä tehdystä sedimenttinäytteenottimen nostosta. Näytteen analyysitulosten mukaan rikkiä oli 30 000 mg/kg ja nikkeliä 84 mg/kg, kun niiden taustapitoisuutena voidaan pitää noin 2000 mg/kg ja 12 mg/kg (mediaaniarvot Suomen pienissä järvissä) Kaivosvesiä vastaanottavien vesistöjen hallinta ja kunnostamishankkeen (KaiHali) taustaraportin perusteella.

Lisäksi 26.8.2021 otettiin kokoomanäyte kaivosalueen suunnasta **Särkijärveen johtavan ojan pohjasedimentin** hyvin vesipitoisesta pintakerroksesta 0 - 10 cm. Kokoomanäyte koostui 4 - 5 osanäytteestä. Näytteen analyysitulosten mukaan rikkiä oli 12 000 mg/kg ja nikkeliä 49 mg/kg. Näytteen pH oli 4,1 eli kyseessä oli erittäin hapan tulovirtaus Särkijärveen.

Sedimenttinäytteiden analyysitulokset ovat esityslistaliitteenä H.

Tulokset osoittavat Laukunkankaan kaivoksen rikastejätealtaan vuotojen edelleen kuormittavan raskaasti Särkijärveä. Vesioikeuden lupapäätöksen mukainen suunta oli Sortavalanjärvi, johon rikastejätealtaan vedet johdetaan vesienkäsittelyrakenteiden kautta. Maastotarkastelu kuitenkin osoittaa, että altaan reunapatona toimiva tiepengeri vuotaa myös suoraan Sortavalanjärven suuntaan (ja paikallisten

asukkaiden mukaan myös itään Sakastinpuron suuntaan ja sieltä edelleen Hiesujokea pitkin Haukiveteen).

Yhteenvedona todettakoon, että **mikäli järven happamuus on muuttunut sellaiseksi, ettei siinä voi olla minkäänlaista elämää, on järvi tuhoutunut. Ja mikäli kosteikkoalue on erittäin happaman rikastusjätelietteen peittämä, on se tuhoutunut monien lajien, mm. viitasammakon elinolosuhteiden osalta.**

Perustelut:

Laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta (64/1986) 6 §:

Kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen tehtävänä on ympäristönsuojelun valvomiseksi ja edistämiseksi kunnassa mm.:

- huolehtia ympäristön tilan seurannasta sekä siihen liittyvistä selvityksistä ja tutkimuksista;

4) Etelä-Savon ELY-keskus on toimivaltainen viranomainen Laukun- kankaan vanhan kaivosalueen ympäristövaikutusten suhteen, ei kunnan ympäristönsuojeluviranomainen (ks. tämän lisäselvitysten kohdan 1 perustelut: YSL 175 ja 176 §:t). TUKES:n tehtävänä on valvoa myöntämiään kaivoslupia, ei aluehallintovirastojen ja niiden edeltäjien ympäristölupavirastojen + alueellisten ympäristökeskusten eikä vesioikeuksien myöntämiä lupia.

Hallinnon jatkuvuuden periaatteen mukaan alueelliset ELY-keskukset ovat "perineet" edeltäjiltään alueellisilta ympäristökeskuksilta ja niiden edeltäjiltä vesi- ja ympäristöpiireiltä ja lääninhallitusten ympäristönsuojelutoimistoilta tehtäviä, jotka eivät ole kuuluneet tai joita ei ole siirretty kunnan ympäristönsuojeluviranomaisen ja sen edeltäjänä toimineen vesillautakunnan tehtäviin. Tällaisia valtion valvontaviranomaisen tehtäväkenttään kuuluvia asioita ovat mm. vesioikeuden / vesiylöikeuden ja sen seuraajien ympäristölupavirastojen ja sittemmin aluehallintovirastojen myöntämien lupien valvonta.

Lisäksi:

YSL 189 §:n mukaan **vastuu** luvanvaraisen toiminnan säännöllisestä valvonnasta ja tarkastuksista onnettomuus-, haitta-, ja rikkomustilanteissa **kuuluu ELY-keskukselle, jos toiminnan ympäristöluvan on myöntänyt aluehallintovirasto, ja kunnan ympäristönsuojeluviranomaiselle, jos se myöntää toiminnan ympäristöluvan.**

Vastuu rekisteröitävän toiminnan valvonnasta on kunnan ympäristönsuojeluviranomaisella. ELY-keskus kuitenkin vastaa YSL 116 §:n 2 momentin nojalla YSL 32 §:n 2 momentissa tarkoitettusta jätteen

käsittelyn valvonnasta. Rekisteröitävän toiminnan valvonta voidaan YSL 189 §:n 2 momentin nojalla suorittaa osana samalla alueella sijaitsevan luvanvaraisen toiminnan valvontaa, jos se on valvonnan asianmukaiseksi hoitamiseksi ja tehokkaaksi järjestämiseksi tarpeen. Valvonnan yhdistämisen edellytyksenä ei ole, että toiminnoista vastaisi sama toiminnanharjoittaja.

Luvanvaraista toimintaa koskevan **hallintopakkomääräyksen tai välittömän keskeyttämispäätöksen antaa YSL 175 ja 181 §:n nojalla ELY-keskus, jos aluehallintovirasto on myöntänyt toimintaa koskevan ympäristöluvan**, ja muutoin kunnan ympäristönsuojeluviranomainen.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista annetussa lain (897/2009) kohdan Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimiala ja tehtävät 3 § (13.12.2013/933)

... valvoa yleistä etua ympäristö- ja vesiasioissa, tuottaa ja jakaa ympäristöä koskevaa tietoa sekä parantaa ympäristötietoutta, **ehkäistä ja torjua ympäristövahinkoja ja -haittoja, huolehtia valtion vesitaloudellisista luvista ja yksityisoikeudellisista sopimuksista** sekä huolehtia ympäristö-, vesihuolto- ja vesistötöiden toteuttamisesta.

KAJAK -hankkeen raportin (Ympäristöministeriön raportteja 24/2013. Suljettujen ja hyättyjen kaivosten kaivannaisjätealueiden kartoitus) mukaan:

Ympäristöhallinnon tulisi yhteistyössä Geologian tutkimuskeskuksen kanssa laatia ohjeet siitä, miten kaivannaisjätealueita tulisi tutkia ja mitä tietoa kunnostustarpeen arviointi edellyttää.

ELY-keskusten tulee selvittää toimialueensa kaivannaisjätealueiden osalta kunnostusvastuuliset.

ELY-keskuksien tulee yhteistyössä alueiden haltijoiden ja toimijoiden kanssa pyrkiä edistämään kohteiden lisäselvityksiä muun muassa siitä, sisältävätkö kaivannaisjätealueet vaarallisia jätteitä.

ELY-keskusten tulee olla aloitteellisia hylättyjen / isännättömien kohteiden lisäselvitysten käynnistämisestä.

Alueelliset ELY-keskukset ovat kaivannaisjäteasetuksen mukaan velvollisia ylläpitämään ja päivittämään suljettujen ja hylättyjen kaivannaisjätealueiden tietoja. ELY-keskusten tulisi nimittää suljettujen ja hylättyjen kaivannaisjätealueiden seurannasta ja tietojen ylläpidosta vastuulliset henkilöt, joiksi hyvin soveltuisivat nykyiset kaivosvalvojat. Heidän vastuullaan olisi myös selvittää, onko

suljettavan kaivoksen kaivannaisjätealue syytä lisätä kansalliseen EU luetteloon... ELY-keskusten vastuuhenkilöiden tulisi ylläpitää ja päivittää kohdetietoja näiltä osin ja tiedottaa päivityksistä valtakunnallisesta raportoinnista vastaavalle henkilölle.

Lautakunta huomauttaa, että Etelä-Savon ELY-keskuksen linjaus olla harjoittamatta yhteistyötä Savonlinnan kaupungin kanssa Laukunkankaan kaivostoiminnan ympäristövaikutuksista ei ole KAJAK -hankkeen raporttiin kirjatun ELY-keskusten tehtävien mukainen: "pyrkii edistämään yhteistyössä alueiden haltijoiden ja toimijoiden kanssa kohteiden lisäselvityksiä" ottaen huomioon, että Särkijärven suunnan ympäristötuho sijaitsee Savonlinnan kaupungin, ei Enonkosken kunnan puolella.

Lautakunnan ei pidä Etelä-Savon ELY-keskuksen toimintaa johdonmukaisena, kun se yhdessä poliisin kanssa kannustaa omassa ympäristörikostyöryhmässään kuntien ympäristönsuojeluviranomaisia tekemään Laukunkankaan kaivostoiminnan ympäristövaikutuksiin nähdyn marginaalista lainvastaisuuksista tutkimuspyyntöjä poliisille. Kannustaminen ei kuitenkaan näytä koskevan sen omaan toimintaan liittyviä tapauksia.

On huomattava, että myös ELY-keskus tekee itse tutkintapyyntöjä poliisille varsinkin luonnonsuojelulain rikkomuksista - ja hyvä niin - kuten viitasammakon elinolosuhteiden vaarantamisesta jopa rannan vähäisellä ruoppauksella tai yksittäisen liito-oravapuun kaatamisesta, mutta, kun kyse on isomman toimijan isommasta lain rikkomisesta, kuten kokonaisen järven rantaruovikon ja järveen johtavalla kosteikkoalueella viitasammakon elinolosuhteiden tuhoamisesta, niin asiaa ei edes selvitetä (ottaen huomioon, että Savonlinnan seudulla viitasammakkoja on käytännössä joka järven rantaruovikoissa ja kosteikkoalueilla).

Myös valvontaviranomainen voi joutua vastuuseen. Savonlinnasta tästä esimerkkinä on takavuosilta paikallisten asukkaiden / yhdistysten toimesta tehdyt tutkintapyyntöjä poliisille Kaakkolammen kaatopaikan lupien valvonnan epäilyistä laiminlyönneistä.

Päätös: Esitys hyväksyttiin.

Toimenpiteet: Etelä-Savon ELY-keskus

